

เรื่องเล่าจาก ศาสตราจารย์ ดร.เสริน ปุณณะหิตานนท์ สพวรสณ เจริญวงศ์ - บันทึก

อาจารย์เสริน จบการศึกษาด้านรัฐศาสตรการปกครอง ได้ไปทำงานเป็น ปลัดอำเภออยู่ 3 ปี ก่อนโอนย้ายมาเป็นอาจารย์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2498 ต่อมาอาจารย์ได้ศึกษาต่อจนสำเร็จปริญญาสูงสุดทางสังคมวิทยา ในด้าน อาชญาวิทยา เมื่อปี พ.ศ. 2514 และท่านได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาสังคมวิทยา จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปีการศึกษา 2542

อาจารย์เล่าว่า ในสมัยก่อนนั้นสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเป็นเพียงแผนก วิชาในคณะวิชาอื่นๆ ของมหาวิทยาลัยต่างๆ เท่านั้น ในช่วงที่สอนอยู่ที่จุฬาย อาจารย์ รู้จักกับอาจารย์ผู้ใหญ่ที่ธรรมศาสตร์อยู่ก่อนแล้ว เช่น อ.เฉลิมศรี อ.จำเรียง ตั้งแต่ สมัยที่ยังเป็นแผนกวิชาหนึ่งอยู่กับคณะสังคมสงเคราะห์ เนื่องจากสมัยก่อนอาจารย์ มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ต่างจบการศึกษามาจากจุฬาย ทำให้มีแต่คนรู้จักกัน ต่อมาใน การทำงานการเรียนการสอนได้มีการแลกเปลี่ยนช่วยเหลือกันระหว่างสถาบัน เช่น ประชุมด้านหลักสูตร การแปลตำราเรียน ทำให้ได้รู้จักอาจารย์ที่สังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา ธรรมศาสตร์มากขึ้น และหลายคนก็เป็นลูกศิษย์ที่เคยสอนกันมา ต่อมา ในปี พ.ศ. 2525 อาจารย์จึงได้ย้ายมาประจำที่ธรรมศาสตร์ ในช่วงที่แผนกอิสระ เล็กๆ นี้กำลังจะได้ยกฐานะเป็นคณะวิชาแห่งเดียวในประเทศไทย และด้วยความที่คุ้น เคยกันกับหลายคนอยู่แล้วจึงทำให้ไม่รู้สึกว่าการย้ายมาเป็นการแปลกถิ่นแต่อย่างใด เพียงแต่ยังมีเงื่อนไขที่จะต้องไปสอนหนังสือที่จุฬาย ด้วย

อาจารย์รับผิดชอบสอนวิชาระดับปริญญาโท สาขาสังคมวิทยาเป็นหลัก และ ร่วมบรรยายวิชาระดับปริญญาตรีเพียงบางวิชาเท่านั้น อาจารย์จึงมีห้องพักอยู่ที่

อาคารโรงอาหารริมน้ำที่มักเรียกกันว่าตึกวิทยุ เนื่องจากชั้นบนมีที่ทำการของวิทยุ มธ. ตั้งอยู่ (ปัจจุบันได้สร้างอาคาร 60 ปี แทนที่อาคารเดิมแล้ว) พื้นที่ของสังคมวิทยา อยู่ที่ชั้น 3 ขณะนั้นมีอาจารย์กับ อ.พงษ์สวัสดิ์ ที่ประจำที่นั่นซึ่งเป็นชั้นเรียนปริญญาโท สาขาสังคมวิทยาในขณะนั้น (ก่อนที่ต่อมาจะมีปริญญาโทสาขามานุษยวิทยาด้วย) และมีคุณประสิทธิ์คอยดูแลสถานที่ และมีคุณวิชัยที่ดูงานบัณฑิตศึกษาเที่ยวไปเที่ยวมา ระหว่างสองตึก เวลาจะไปสอนชั้นปริญญาตรีอาจารย์ต้องเดินผ่านคณะเศรษฐศาสตร์ ข้ามสนามฟุตบอลมายังคณะสังคมสงเคราะห์ อาจารย์เล่าว่า นักศึกษาปริญญาตรี ไม่ค่อยสนใจเรียนมากนัก เคยมีครั้งหนึ่งขณะที่อาจารย์กำลังเดินข้ามสนามฟุตบอล เพื่อมาสอน นักศึกษาได้เดินมาบอกว่าทางคณะให้งดการเรียนการสอนของวันนี้ อาจารย์จึงเดินมาสอบถามจากเจ้าหน้าที่ที่คณะและพบว่าไม่ใช่เรื่องจริง แต่อาจารย์ ก็ยอมรับว่าท่านเป็นอาจารย์ที่ดูและเข้มงวดประกอบกับสอนวิชาปริญญาตรี น้อยมากจึงทำให้ไม่ค่อยสนิทกับนักศึกษาเท่าไร ด้วยมีความตั้งใจและทุ่มเทกับการเรียน การสอนมากอาจารย์จึงไม่ตอบรับตำแหน่งบริหารใดๆ ตลอดระยะเวลา 10 ปี ที่ประจำ อยู่จนเกษียณอายุราชการที่คณะแห่งนี้

อาจารย์เห็นความสำคัญของการพัฒนาการเรียนการสอนแม้ว่าจะไม่เห็นด้วยนักที่วิชาการไทยเน้นการสอนมากเกินไป ประกอบกับนักศึกษาที่เข้ามาเรียน (ปริญญาโท) มักไม่มีพื้นฐานทางสังคมวิทยามาก่อนและอ่อนภาษาอังกฤษด้วย แต่อาจารย์เห็นดีด้วยเป็นอย่างมากที่ทางคณะจัดให้มีการเรียนภาคฤดูร้อนเพื่อ ปูพื้นฐาน คนที่เข้ามาเรียนก็หลากหลายสาขาวิชาอย่างไม่น่าเชื่อ เช่น เคมี วิศวกรรมศาสตร์ พยาบาล อักษรศาสตร์ เป็นต้น จึงทำให้ผู้สอนต้องคอยป้อนด้วยการสอน การบรรยาย มากกว่าการค้นคว้าศึกษาเองอย่างที่ควรจะเป็น และใน ชั้นตอนสอบประมวลวิชา จึงมีการอะลุ่มอล่วยกันบ้างไม่เช่นนั้นนักศึกษา ก็จะไม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ อาจารย์เล่าว่าหลายครั้งมีนักศึกษามาขอปรึกษาว่าจะเลิกเรียน หรือเลิกทำวิทยานิพนธ์ อาจารย์ต้องคอยให้กำลังใจ บางครั้งอาจารย์เห็นว่า ที่จริงแล้วนักศึกษาคนนั้นๆ มีความสามารถที่จะไปต่อได้เพียงพอแต่ต้องช่วยแนะนำ ให้ทำในเรื่องที่จะทำสำเร็จได้ อาจารย์มองการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์ว่ามีจุดเน้น ให้สามารถรู้จักทฤษฎี รู้จักวิธีวิจัย รู้จักการใช้เหตุผล และการแปลความหมาย ของผลงานหรือข้อเขียนต่างๆ ได้ คือมีเครื่องมือเครื่องใช้ครบและนำไปใช้เป็น อาจารย์ไม่เห็นด้วยกับการคาดหวังว่างานวิจัยระดับปริญญาโทจะต้องเป็น ประโยชน์มากและนำไปใช้กับโลกภายนอกได้หรือสร้างชื่อเสียงโด่งดังได้อย่างที่ อาจารย์ไปเจอจากการร่วมสอบวิทยานิพนธ์ให้กับสถาบันอื่นๆ เพราะการเรียน

ปริญญาโทนั้นยังไม่เพียงพอ ส่วนการสอบก็เป็นเพียงการทดสอบความรู้ไม่ใช่ การทดสอบ application ของนักศึกษาคนนั้นๆ แต่อาจารย์จะมองเห็นว่าคนแต่ละคน มีความสามารถที่จะไปต่อได้ถึงระดับไหนจากการทำงานในชั้นเรียนและการทำ วิทยานิพนธ์มาด้วยกัน

ด้วยเหตุที่การเรียนการสอนเป็นส่วนที่ได้รับความสำคัญมาก อาจารย์ ส่วนใหญ่จึงไม่มีเวลาผลิตตำราหรือทำงานวิจัยได้มากนัก แม้สมัยนั้นจะมีทุนระยะสั้นให้ แต่ก็ไม่ค่อยได้รับความสนใจ การเขียนตำรามักทำกันเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการ มากกว่า เพื่อผลิตตำราที่จะใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างลึกซึ้ง การเขียนตำรา เพื่อวิชาใดวิชาหนึ่งขึ้นมาสักเล่มเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลามากแต่เป็นสิ่งจำเป็นต้องทำ ยิ่งกว่าเพราะเราขาดแคลนตำราภาษาไทย อาจารย์เล่าว่าเคยมีความพยายามร่วมกัน ที่จะแปลหนังสือตำราภาษาต่างประเทศเรื่อง *Human Society* ของ Kingsley Davis แต่ระหว่างการประชุมจัดทำกับเพื่อนอาจารย์จากหลายสำนัก ที่ประชุมส่วนหนึ่ง รวมทั้งอาจารย์เองไม่เห็นด้วยกับการแปลความตามตัวอักษรเช่นที่สายอักษรศาสตร์ เห็นว่าเหมาะสม เพราะจะยิ่งทำให้อ่านเป็นภาษาไทยได้ไม่รู้เรื่องมากขึ้น จากปัญหา ของตัวภาษาอังกฤษเองที่ค้นได้ไม่ชัดเจนอย่างภาษาฝรั่งเศส รวมถึงเรื่องสำนวนเฉพาะ ของฝรั่งและความเข้าใจทางสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อาจารย์เห็นว่าการทำตำรา ให้นักศึกษาไทยอ่านรู้เรื่องนั้นไม่ใช่การแปลแต่ต้องอาศัยการเขียนเรียบเรียงเนื้อหา โดยผู้สอนวิชานั้นๆ เอง ให้ข้อมูลอ้างอิงจากหลายแหล่งเพื่อการอ่านค้นคว้าต่อไปได้ จึงทำให้การประชุมจัดทำหนังสือครั้งนั้นไม่ได้ดำเนินการต่อ

ในความทรงจำของอาจารย์จึงมีความประทับใจกับนักศึกษาระดับปริญญาโท และงานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มากที่สุด อาจารย์กล่าวว่าช่วงปีใหม่ของทุกๆ ปี ยังมี นักศึกษากลุ่มหนึ่งรวมตัวกันมา 4 คน แวะมาเยี่ยมเยียนทุกปี อาจารย์ยังจำชื่อนักศึกษา เช่น วิภาพันธ์ ปราณิ วิมนา ได้ แต่อีกหลายชื่อนั้นท่านนึกไปก็บ่นไปถึงความทรงจำที่ คิดได้ไม่ทันใจของตัวเอง และท่านก็ดีใจมากทุกครั้งที่มีลูกศิษย์แวะมาที่บ้านหลังนี้ ทุกวันนี้ อาจารย์เสริมไม่เคยห่างหายจากความเป็นนักสังคมวิทยาและงานวิชาการ แม้วัย 83 ปี จะทำให้มีอุปสรรคในเรื่องสายตา มีข้อจำกัดของการเดินทางออกนอกบ้าน และการเข้าถึงข้อมูลจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่อาจารย์ได้พึ่งพาลูกสาวที่ช่วยหาหนังสือ จากห้องสมุด ข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต ประกอบกับการรับข่าวสารจากช่องทางปกติ ประจำวัน อาจารย์กล่าวว่าวิชาการทางสังคมวิทยาเป็นสิ่งที่หยุดติดตามไม่ได้ แม้ทุกวันนี้ จะอ่านหนังสือได้ช้าเพราะต้องใช้แว่นขยายขนาดใหญ่ช่วย แต่ก็ผ่านมาอาจารย์ก็ยังคงอ่านและเขียนงานวิชาการในเรื่องที่สนใจ และยังมีสิ่งที่ยากจะทำอีกมาก อาจารย์

กล่าวเสริมว่ายินดีเป็นอย่างยิ่งหากนักวิชาการรุ่นใหม่ต้องการจะสนทนาด้วย โดยเฉพาะเรื่อง Social Conflict และอาจารย์ได้ฝากคำแนะนำว่าอยากเห็นนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเขียนตำราให้มากขึ้น หรือจัดรวบรวมเรียบเรียงเอกสารคำบรรยายให้เป็นรูปเล่ม เขียนข้อเขียนลงหนังสือพิมพ์ชั้นนำ แม้ในช่วงเวลาที่ไม่สามารถจะพูดหรือสื่อสารอะไรได้มากก็อย่าหยุดคิด ให้ถือว่าเป็นโอกาสดีที่จะอ่านงานคิด-เขียนงานสะสมไว้ก่อน

ในเวลาพักผ่อนประจำวันบางเวลาอาจารย์ยังคงหลีกเลี่ยงหนีจากความวุ่นวายของเรื่องรอบตัวบ้างด้วยการฟังเพลงที่ชื่นชอบจากยุคสมัยของวันวาน เช่น Pat Boone, Glenn Miller, Frank Sinatra ฯลฯ กองแผ่นเสียงหลายตั้งที่ข้ามน้ำข้ามทะเลมาจากทศวรรษ 1960-70 ยังคงวางอยู่ใกล้ชั้นวางเครื่องเล่นแผ่นเสียงในห้องนั่งเล่นที่แบ่งปันพื้นที่กับข้าวของหลายสิ่งทั้งหนังสือและรูปภาพ เป็นมุมรวมเรื่องราวผ่านวันเวลา ความทรงจำ ความสนใจ และความรักงานวิชาการของศาสตราจารย์ทางสังคมวิทยาท่านนี้

เล่าเมื่อ 12 มกราคม 2558